

УДК 349.3

DOI <https://doi.org/10.33216/2218-5461/2023-46-2-193-202>

СУДОВА ПРАКТИКА ЯК ОРІЄНТИР ВПРОВАДЖЕННЯ ПРИНЦИПУ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА В ПРАВІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Петросян К.Є.

COURT PRACTICE AS A GUIDELINE FOR IMPLEMENTING THE RULE OF LAW IN SOCIAL SECURITY LAW

Petrosyan K.E.

Анотація. У статті здійснено аналіз сутності верховенства права задля виконання найважливіших функцій правової та соціальної держави через призму судової практики як орієнтира впровадження цього принципу в праві соціального забезпечення. Наголошено на відсутності єдиної наукової думки щодо визначення поняття «верховенство права», та зауважено на двохаспектності цього терміну як підходу, на який орієнтує Основний Закон, що закріплює в Україні принцип верховенства права через найвищу юридичну силу Конституції України. Зазначено про наявність обов'язкових елементів «верховенство права» та наведено приклади їх тлумачення в судовій практиці. Також в статті проведено дослідження показників надходження та розгляду в адміністративних судах України справ у сфері соціального забезпечення упродовж 2019-2022 років та констатовано їх збільшення в досліджуваній період. З'ясовано, що важливу роль у процесі євроінтеграції відіграє доктрина панування принципу верховенства права в національному законодавстві, що регулює соціальне забезпечення з урахуванням аналізу рішень ЄСПЛ. Наголошено на необхідності забезпечення справедливого захисту порушених прав через звернення до суду.

Ключові слова: соціальна держава, верховенство права, елементи верховенства права, ЄСПЛ, правова держава, права людини, судова практика, соціальне забезпечення.

Постановка проблеми. У вересні 2015 року всі члени Організації Об'єднаних Націй ухвалили план досягнення спільного кращого майбутнього. Наступні 15 років спільні зусилля спрямовано на подолання крайньої бідності, боротьбу з нерівністю і несправедливістю та на захист нашої планети. Указом Президента України від 30.09.2019 № 722/2019 підтримано проголошені Цілі сталого розвитку та результати їх адаптації з урахуванням специфіки розвитку України, викладених у Національній доповіді "Цілі сталого розвитку: Україна". У грудні 2020 року Кабінетом Міністрів України внесено

зміни до Регламенту, яким відтепер встановлено, що необхідність досягнення Цілей сталого розвитку враховується у процесі формування та реалізації державної політики України. Таким чином, на державному рівні Цілі сталого розвитку закріплено у якості орієнтирів для розроблення програмних та прогнозних документів. Зокрема, Україна підтримала досягнення Цілей сталого розвитку щодо подолання бідності, забезпечення здорового способу життя та сприяння благополуччю для всіх у будь-якому віці.

Нові глобалізаційні виклики та загрози, з якими стикнулася наша країна (гібридна війна РФ з Україною у 2014 р., світове поширення коронавірусної хвороби (COVID-2019), повномасштабне вторгнення РФ, велика кількість вимушених переселенців як в середині країни так і поза її межами у 2022 р., тощо) лише підкреслили необхідність формування та забезпечення ефективної системи соціального захисту як необхідного елементу функціонування України в якості розвиненої держави. Наведені обставини зумовлюють актуальність дослідження принципу верховенства права у розрізі аналізу судової практики щодо розгляду спорів у соціальній сфері як ефективного механізму захисту соціальних прав.

Метою статті є аналіз судової практики як необхідного орієнтиру впровадження принципу верховенства права в праві соціального забезпечення задля виконання найважливішої функції правової та соціальної держави щодо обов'язку гарантування кожній людині її основоположних прав і свобод.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В юридичній літературі дослідженню принципу верховенства права присвячено низку праць науковців, таких як С. Андрощука, М. Козюбра, А. Колодія, Г. Мурашина, Р. Падалка, О. Петришина, Ю. Шемшученка та ін. Водночас необхідність дослідження цього принципу крізь призму аналізу судової практики потребує подальшої належної оцінки задля приведення чинного законодавства в соціальній сфері у відповідність до європейських вимог в аспекті майбутнього членства України в ЄС.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до Основного Закону Україна проголосила себе суверенною, незалежною, демократичною, соціальною та правовою державою. Правова держава існує і базується перш за все на основі соціально справедливого права, де громадяни мають

рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Існування реальної рівності громадян перед законом можливе через панування принципу верховенства права, як головного мірила будь-якої правової і демократичної держави. Верховенство права посідає особливе місце – воно є виключним та невід'ємним політичним ідеалом сьогоденного світу, водночас згоди щодо його точного значення немає [1, с. 11].

У терміна «верховенство права», подібно до «демократії», стільки ж визначень, скільки є правознавців, що безпосередньо зацікавлені у цьому питанні [2, с. 130]. На думку одного із творців доктрини верховенства права А. Дайсі цей принцип ґрунтується на визнанні та беззастережному сприйнятті найвищої цінності людської особи, її невідчужуваних прав і свобод, які, є «основою, а не результатом права країни», а правила, що лежать в основі конституційного кодексу, є «не джерелом, а наслідком прав осіб» [3, с.522,527]. М. Козюбра зазначає, що «у понятті верховенства права переплітаються наукова істина та цінності добра і справедливості, правові ідеали і практичний юридичний досвід, правові ідеї і правові почуття, досягнення науки та здоровий глузд тощо. Все це робить зазначену категорію досить динамічною» [4, с. 15].

На думку Ю. Шемшученка «верховенство права - це принцип головним чином природного права як сукупності ідеальних, духовних і найвищою мірою справедливих уявлень про право. Але в державі реально діє не ідеальне, а позитивне право, виражене у законах та інших його джерелах. Воно є результатом державної правотворчої діяльності» [5, с. 76].

О. Петришин розглядає це поняття у двох аспектах. В широкому значенні як принцип правової організації державної влади у суспільстві, у сенсі «верховенства права над державою». У вузькому розумінні

як співвідношення однорідних правових категорій – права та закону в системі регулювання суспільних відносин, їх ролі та місця в забезпеченні правопорядку, тобто у сенсі «верховенства права над законом» [6, с.24-25].

На такий підхід орієнтує визначення цього поняття в Основному Законі, відповідно до якого в Україні визнається і діє принцип верховенства права щодо найвищої юридичної сили Конституції України. Закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй. Норми Конституції України є нормами прямої дії. Звернення до суду для захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина безпосередньо на підставі Конституції України гарантується [7, ст.8].

Разом з тим, важливим у процесі з'ясування поняття верховенства права є також осмислення всіх його елементів. І тут постає дискусійне питання про вичерпність підходів щодо обов'язкових елементів цього поняття. Проте можливий консенсус, на нашу думку, наведений у Доповіді Венеційської комісії «Про верховенство права». Так, у п.41 цієї Доповіді зазначено такі обов'язкові елементи поняття «верховенство права» як: законність, в тому числі прозорий, підзвітний і демократичний порядок уведення законів в дію; правова певність (визначеність); заборона свавілля; доступ до правосуддя перед незалежними та неупередженими судами, включаючи судовий контроль (перегляд) адміністративних актів (постанов, розпоряджень тощо); повага і дотримання прав людини; недискримінація та рівність перед законом [8, с. 10].

Закріпивши конституційно принцип верховенства права, Україна визнала людиноцентричний підхід. В цьому аспекті погоджуємося з М. Козюброю, який вважає, що «феномен верховенства права може бути

розкрито тільки за умови дотримання певних гносеологічних позицій щодо права: повинно мати місце розрізнення права і закону; право слід розглядати не як акт державної волі, а як соціальний феномен пов'язаний з такими категоріями, як справедливість, свобода, рівність, гуманізм; право має розглядатися у нерозривному зв'язку з правами людини» [9, с. 47].

Отже, визнання людини в Україні найвищою соціальною цінністю, дає підстави констатувати, що верховенство права може ефективно діяти саме у поєднанні з правами людини, оскільки беззаперечною умовою їх сумісного існування є реальність прав і свобод людини та громадянина. Сама ідея верховенства права є результатом боротьби цивілізації за свободу людини від свавілля держави, а тому як основний принцип правової держави, зумовлює дотримання прав людини, в тому числі і соціальних.

У Великому енциклопедичному юридичному словнику соціальні права визначені як громадянські права у соціальній сфері, що полягають у можливості набуття соціальних благ, володінні, користуванні й розпорядженні ними та їх захисту або вчиненні певних дій у цій сфері [10, с. 829]. Реалізація соціальних прав людини і громадянина відповідно до принципів рівноправності і справедливості виступає як одна з найважливіших функцій сучасної соціальної держави, адже така держава має на меті захист основних прав найбільш уразливих груп населення. Дотримання при реалізації соціальних прав принципу верховенства права становить основу правової і соціальної держави в цілому.

08 листопада 2023 року Європейська комісія оприлюднила звіт про прогрес, якого досягли країни-кандидати на вступ до Євросоюзу та рекомендувала Європейській раді розпочати з Україною переговори про вступ. Початок таких перемовин є без

перебільшення історичною подією для нашої країни, адже саме право на європейське існування виборює наразі Україна. Переговори про вступ до ЄС - це передостанній етап перед приєднанням до Євросоюзу, який потребує від України, зокрема, реформування законодавства в соціальній сфері та приведення його у відповідність до європейських стандартів.

Тому подальший розвиток законодавства в соціальній сфері та в цілому соціального забезпечення як цілісної галузі національного права, вважаємо за доцільне здійснювати на основі законодавчо визначеної системи соціального забезпечення та його принципів в єдиному кодифікованому нормативному акті – Соціальному кодексі України.

Доречно з цього приводу навести думку Т.З. Герасимів, який зауважує про потребу комплексної розробки галузі права соціального забезпечення, що на сучасному етапі передбачає конкретні засоби виявлення сутності, структури й функцій соціального забезпечення, обґрунтування можливих форм кодифікації законодавства про соціальне забезпечення, встановлення принципів права соціального забезпечення, складу і змісту його галузевих функцій, аналіз головних рис методу, наукову будову структури галузі тощо [11, с. 5].

Зрозуміло, що в довгостроковій перспективі для вступу в Європейський Союз Україні потрібно буде зробити багато реформ, в тому числі у сфері соціального забезпечення, адже національне законодавство віддалене від можливостей держави забезпечити громадянам високий та

гідний рівень життя. Водночас, існування належної законодавчої системи соціального забезпечення не є беззаперечним фактом, що гарантує цей рівень життя, оскільки має існувати також ефективний механізм захисту соціальних прав.

Одним з дієвих механізмів відновлення порушених прав у сфері соціального захисту, на нашу думку, залишається незалежна судова гілка влади, що здатна забезпечити справедливий та ефективний захист порушених соціальних прав та їх відновлення. Підтвердженням цієї концепції є наявність в складових принципу верховенства права такого елементу як право на справедливий суд. Однак індикатором функціонування «якісної» законодавчої системи соціального забезпечення в країні в такому випадку являється кількість звернень громадян до судів щодо захисту своїх прав.

Розгляд справ у сфері соціального забезпечення в Україні здійснюється адміністративними судами. Тому доречно звернутися до показників надходження зазначеної категорії справ до місцевих адміністративних судів України. Для цього дослідження звернемося до статистичних звітностей місцевих адміністративних судів упродовж 2019-2022 років, наведених Верховним Судом в аналізі стану здійснення правосуддя адміністративними судами у досліджуваній період [12, 13, 14].

Загальні показники проведеного нами дослідження наводимо у таблиці 1.

Для порівняння наводимо показник надходження у цей же період інших категорій справ до адміністративних судів (табл 2).

Таблиця 1

	2019	2020	2021	2022
показник надходження позовних заяв і справ	72 916(33%)	139 801(45%)	316 307(64%)	235 061(71%)
показник розгляду позовних заяв і справ	66 838(33%)	99 278 (39%)	275 941(62%)	276 523(71%)

Таблиця 2

Категорія	2019	2020	2021	2022
праця, зайнятість населення, соціальний захист та житло	72 916(33%)	139 801(45%)	316 307(64%)	235 061(71%)
податки та збори	37983 (17%)	45061 (15%)	46338 (9%)	25 625 (8%)
публічна служба	12 011 (6%)	28 720 (9%)	37 415 (8%)	24 466 (7%)
громадський порядок, національна безпека та оборона України	36 355 (17%)	33 284 (11%)	34 666 (7%)	19 660 (6%)
містобудівна діяльність та землекористування	14 472	16 200	16 111	7332
політичні та громадянські права	9308	12 807	14 843	7136
економіка та публічна фінансова політика	14 140	13 786	13 515	5709
виконання судових рішень та рішень інших органів	11 264	13 405	13 098	5611
інші справи	3143	5228	3860	1678

Отже, аналіз стану здійснення правосуддя адміністративними судами України упродовж останніх 4 років дозволяє дійти висновку про збільшення надходження до провадження судів справ зі спорів, що виникають у соціальній сфері. Окреслимо, що в досліджуваний період з 19 грудня 2020 року по 30 червня 2023 року в Україні діяв карантин, встановлений з метою запобігання поширенню гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2», а з 24 лютого 2022 року по теперішній час - воєнний стан, що жодним чином не вплинуло на показник зменшення кількості надходження таких справ до судів. Більше того, проведене дослідження дозволяє виснувати, що з 2019 по 2022 роки на першому місці і в показнику надходження позовних заяв, і в показнику розглянутих справ, беззаперечне лідерство належить саме справам із спорів, що виникають у соціальній сфері, що не є свідченням належного стану національного законодавства у праві соціального забезпечення.

Виходячи з визначення в Основному Законі принципу верховенства права як найвищої юридичної сили Конституції, справедливо на національному рівні нормативною базою для соціальних прав і свобод людини визнати перш за все Конституцію України, яка закріплює права та свободи людини й громадянина, гарантії їх реалізації та охорони, а також перелік юридичних засобів захисту прав і свобод людини, використання яких має забезпечити відновлення в разі їх порушення.

Саме тому важлива роль у національному механізмі забезпечення права громадян на соціальний захист належить практиці Конституційного Суду України, який вирішує питання про відповідність Конституції України (конституційність) законів України. Важливо, що усі принципи, що застосовує Суд в своїх рішеннях з питань соціального захисту, охоплені насамперед принципом верховенства права, а саме:

- принцип прямої дії Конституції України;
- принцип справедливості (гуманізму);

принцип соціальної держави (розмірності з урахуванням обов'язку держави забезпечувати гідні умови життя кожному громадянину України);

принцип рівності (заборони дискримінації);

принцип довіри особи до держави (державної влади);

принцип пропорційності (між соціальним захистом громадян та фінансовими можливостями держави, перерозподілу коштів з метою збереження балансу інтересів особи і усього суспільства);

принцип збалансованості (стан справедливого балансу між загальними інтересами суспільства й обов'язком захищати права людини, але не порушуючи сутності права на соціальний захист);

принцип правової (юридичної) визначеності (передбачуваності);

принцип правомірних (легітимних) очікувань;

принцип законності [15, с. 451-452].

В межах досліджуваної тематики наведемо витлумачені стандарти верховенства права в окремих рішеннях Конституційного Суду України.

Так, у Рішенні від 02.11.2004 №15-рп/2004 Конституційний Суд України розглядає верховенство права як панування права в суспільстві, яке вимагає від держави його втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність, зокрема у закони, які за своїм змістом мають бути проникнуті передусім ідеями соціальної справедливості, свободи, рівності тощо. Одним з проявів верховенства права є те, що право не обмежується лише законодавством як однією з його форм, а включає й інші соціальні регулятори, зокрема норми моралі, традиції, звичаї тощо, які легітимовані суспільством і зумовлені історично досягнутим культурним рівнем суспільства. Всі ці елементи права об'єднуються якістю, що відповідає ідеології

справедливості, ідеї права, яка значною мірою дістала відображення в Конституції України [16].

Принцип правомірних (легітимних) очікувань як складовий елемент принципу юридичної визначеності (п.2 та п.3 рішення від 7 квітня 2021 року №1-р(П)/2021, п.4.1, п.4.2 рішення від 23 грудня 2022 року № 3-р/2022), тлумачено Конституційним Судом України через застосування доктрини правомірних очікувань щодо захисту власності (права на соціальні виплати, обумовлені або ж не обумовлені попередньою сплатою внесків) відповідно до гарантій, передбачених статтею 1 Першого протоколу до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року; можливість розраховувати на розумну стабільність законодавства, а також наявність правомірних очікувань у осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, за умови гарантованості державою на рівні закону права на певний рівень соціального забезпечення та недопустимість його зменшення Кабінетом Міністрів України [17, 18].

Отже, як вбачається з наведеного, Конституційний Суд України у своїх рішеннях тлумачить цей принцип та його складові через гарантії, передбачені Європейською Конвенцією, яка в контексті забезпечення прав людини залишається фундаментальною міжнародною угодою.

В той же час, Європейський Суд з прав людини відіграє одну з провідних ролей в утвердженні принципу верховенства права на теренах сучасних європейських держав, здійснюючи тлумачення змісту цього принципу у своїх рішеннях, які є обов'язковими до виконання договірними сторонами, використовуються як джерело права та створюють привід для удосконалення національного законодавства України. До того ж в своїх рішеннях ЄСПЛ

неодноразово вказує на необхідності дотримання вимог «якості» внутрішнього закону та принципу юридичної визначеності, що є невід'ємними частинами верховенства права, його обов'язковими передумовами.

Посилання на рішення ЄСПЛ, в яких тлумачиться цей принцип, здійснюється в національній судовій практиці, однак в контексті прискорення впровадження принципу верховенства права у взаємозв'язку із рішеннями ЄСПЛ у вітчизняну правозастосовну практику, погоджуємося із думкою А. Пухтецької, яка пропонує систематизувати рішення ЄСПЛ, що містять трактування верховенства права наступним чином:

1) рішення ЄСПЛ, які мають посилання на зміст, юридичне розуміння концепції принципу верховенства права в узагальненому значенні;

2) рішення ЄСПЛ, де є вимоги щодо якості закону, а саме щодо законного обмеження реалізації прав та свобод людини;

3) рішення ЄСПЛ щодо різних аспектів безперешкодного доступу до суду та справедливого в подальшому судового розгляду;

4) рішення ЄСПЛ, у яких визначені межі дискреційних повноважень та вимоги щодо обмеження самоуправства органів публічної влади;

5) рішення ЄСПЛ, де є вимоги щодо здійснення ефективного контролю при реалізації прав і базових свобод людини, які гарантуються Конвенцією.

Така класифікація на певні групи не є повною та остаточною, проте дає можливість оцінити найбільш поширені аспекти трактування та застосування принципу верховенства права в діяльності ЄСПЛ [19, с. 69]. Зрештою, відповідна класифікація погоджується із складовими елементами верховенства права, наведеними у

проаналізованій вище Доповіді Венеційської комісії «Про верховенство права».

Висновки. Визнання принципу верховенства права є важливим надбанням України як правової держави, адже він спрямований на досягнення гідного життя людини. Внаслідок цього верховенство права і права людини нерозривно пов'язані між собою. Закріплення Україною принципу верховенства права в Конституції одночасно із зобов'язанням гарантувати кожній людині права і свободи є свідченням панування права в нашій країні. Мусимо визнати, що Україна здійснила важливі кроки задля майбутньої Європейської інтеграції до цивілізованого світу. Разом з тим, чинне законодавство України, зокрема у сфері соціального забезпечення підлягає уніфікації до Європейських стандартів, передумовою чого має бути формування кодифікованого законодавства у праві соціального забезпечення на підставі міжнародного досвіду розвинених країн – Соціального Кодексу України.

З цією метою вважаємо за доцільне серед орієнтирів розглядати судову практику (національну та ЄСПЛ) як важливе джерело, що має вплив на розбудову правової системи соціального забезпечення в Україні, оскільки важливу роль у цьому процесі відіграє доктрина панування принципу верховенства права в національному законодавстві, що регулює соціальне забезпечення, у тому числі, шляхом аналізу рішень ЄСПЛ.

На нашу думку це буде сприяти визначенню основних напрямів зміцнення верховенства права у державі, а також впровадженню та удосконаленню як цього принципу в цілому так і окремих його елементів. Крім того, з'ясування сутності верховенства права у такий спосіб сприятиме перспективі його практичного застосування.

Література:

1. Конституційне право України: підручник / Т.М. Слінько та ін.; за ред. Т.М. Слінько. Харків : Право, 2020. 592 с.
2. Таманага Б. Верховенство права. Історія. Політика. Теорія / пер. з англ А. Іващенко. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2007. 208 с.
3. Дайсі А. Вступ до вчення про право Конституції. Анатомія лібералізму. Політико-правничі вчення та верховенство права. –2008. – 678 с.
4. Козюбра М. І. Принцип верховенства права та вітчизняна теорія і практика / М. І. Козюбра // Українське право. – 2006. – №1 (19). – С. 15-23.
5. Шемшученко Ю. С. Вибране / Ю. С. Шемшученко. – К.: ТОВ «Вид-во «Юридична думка», 2005. – 529 с.
6. Петришин О. В. Верховенство права в системі правового регулювання суспільних відносин // Право України. – 2010. – №3. – С.24–34.
7. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР: за станом на 01.01.2020 // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141.
8. Доповідь Венеціанської Комісії «Про верховенство права» [Електронний ресурс]: Venice Commission: the Rule of Law. -25 - 26 березня 2011 р. - Режим доступу : [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2011\)003rev-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2011)003rev-e).
9. Козюбра М. І. Принцип верховенства права і права людини / М. І. Козюбра // Права людини і правова держава (До 50-ї річниці Загальної Декларації прав людини): Тези доп. та наук. повідомлень 10- 11 грудня 1998 р. – Х., 1998.
10. Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. акад. НАН України Ю. С. Шемшученка. – К. : Юридична думка, 2007. – 992 с.
11. Гарасимів Т.З. Право соціального забезпечення України (Загальна частина). Дрогобич: Видавнича фірма «Відродження», 2004. 240 с.
12. Верховний Суд. Аналіз стану здійснення правосуддя адміністративними судами у 2019 році [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/Analiz_Admin_sudu_2019.pdf.
13. Верховний Суд. Аналіз стану здійснення правосуддя адміністративними судами у 2021 році [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/sud_pract/Analiz_KAS_2021.pdf.
14. Верховний Суд. Аналіз стану здійснення правосуддя адміністративними судами у 2022 році [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/sud_pract/Analiz_KAS_2021.pdf.
15. Застосування судами Конституції України: доктрина і практика, Київ: ВАІТЕ, 2022. – 602 с.
16. Верховенство права. Офіційний вебсайт Конституційного Суду України. URL: <https://ccu.gov.ua/storinka-knygu/34-verhovenvstvoprava> (дата звернення: 21.06.2023).
17. Рішення КСУ у справі за конституційною скаргою громадянина України Дяченка Олександра Миколайовича та інших громадян України щодо відповідності Конституції України (конституційності) підпункту 13 пункту 4 розділу I Закону України «Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких законодавчих актів України» від 28 грудня 2014 року № 76-VIII від 07 квітня 2021 року №1-р(П)2021 [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/docs/1_p2_2021.pdf.
18. Рішення КСУ у справі за конституційною скаргою Мосюрчака Василя Івановича щодо відповідності Конституції України (конституційності) підпункту 1 пункту 2 розділу XI "Прикінцеві та перехідні положення" Закону України "Про державну службу" від 10 грудня 2015 року № 889-VIII (щодо гарантій соціального захисту державних службовців) від 23 грудня 2022 року № 3-р/2022 [Електронний ресурс] – Режим доступу https://ccu.gov.ua/sites/default/files/docs/3-r2022_0.pdf.
19. Пухтецька А.А. Формування вимог принципу верховенства права західною правовою традицією. Вісник вищої ради юстиції, 2010. №3. С. 64–72.

References:

1. *Konstytutsiine pravo Ukrainy: pidruchnyk / T.M. Slinko ta in.; za red. T.M. Slinko. Kharkiv : Pravo, 2020. 592 s.*
2. *Tamanaha B. Verkhovenstvo prava. Istoriia. Polityka. Teoriia / per. z anhl A. Ivashchenka. Kyiv : Vydavnychiy dim «Kyievo-Mohylianska akademiia», 2007. 208 s.*
3. *Daisi A. Vstup do vchennia pro pravo Konstytutsii. Anatomii liberalizmu. Polityko-pravnychi vchennia ta verkhovenstvo prava. –2008. – 678 s.*
4. *Koziubra M. I. Pryntsyp verkhovenstva prava ta vitchyzniana teoriia i praktyka / M. I. Koziubra // Ukrainske pravo. – 2006. – №1 (19). – S. 15-23.*
5. *Shemshuchenko Yu. S. Vybrane / Yu. S. Shemshuchenko. – K.: TOV «Vyd-vo «Iurydychna dumka», 2005. – 529 s.*
6. *Petryshyn O. V. Verkhovenstvo prava v systemi pravovoho rehuliuвання suspilnykh vidnosyn // Pravo Ukrainy. – 2010. – №3. – S.24–34.*
7. *Konstytutsiia Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 28.06.1996 № 254k/96-VR: za stanom na 01.01.2020 // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR), 1996, № 30, st. 141.*
8. *Dopovid Venetsianskoi Komisii «Pro verkhovenstvo prava» [Elektronnyi resurs]: Venice Commission: the Rule of Law. -25 - 26 bereznia 2011 r. - Rezhy m dostupu : [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2011\)003rev-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2011)003rev-e).*
9. *Koziubra M. I. Pryntsyp verkhovenstva prava i prava liudyny / M. I. Koziubra // Prava liudyny i pravova derzhava (Do 50-yi richnytsi Zahalnoi Deklaratsii prav liudyny): Tezy dop. ta nauk. povidomlen 10- 11 hrudnia 1998 r. – Kh., 1998.*
10. *Velykyi entsyklopedychnyi yurydychnyi slovnyk / za red. akad. NAN Ukrainy Yu. S. Shemshuchenka. – K. : Yurydychna dumka, 2007. – 992 s.*
11. *Harasymiv T.Z. Pravo sotsialnoho zabezpechennia Ukrainy (Zahalna chastyna). Drohobych: Vydavnycha firma «Vidrodzhennia», 2004. 240 s.*
12. *Verkhovnyi Sud. Analiz stanu zdiisnennia pravosudiva administratyvnykh sudamy u 2019 rotsi [Elektronnyi resurs] – Rezhy m dostupu: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/Analiz_Admin_sudu_2019.pdf.*
13. *Verkhovnyi Sud. Analiz stanu zdiisnennia pravosudiva administratyvnykh sudamy u 2021 rotsi [Elektronnyi resurs] – Rezhy m dostupu: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/sud_pract/Analiz_KAS_2021.pdf.*
14. *Verkhovnyi Sud. Analiz stanu zdiisnennia pravosudiva administratyvnykh sudamy u 2022 rotsi [Elektronnyi resurs] – Rezhy m dostupu: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/sud_pract/Analiz_KAS_2021.pdf.*
15. *Zastosuvannia sudamy Konstytutsii Ukrainy: doktryna i praktyka, Kyiv: VAITE, 2022. – 602 s.*
16. *Verkhovenstvo prava. Ofitsiinyi vebсайт Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy. URL: <https://ccu.gov.ua/storinka-knygy/34-verhovenstvoprava> (data zvernennia: 21.06.2023).*
17. *Rishennia KSU u spravi za konstytutsiinoiu skarhoiu hromadianyna Ukrainy Diachenka Oleksandra Mykolaiovycha ta inshykh hromadian Ukrainy shchodo vidpovidnosti Konstytutsii Ukrainy (konstytutsiinosti) pidpunktu 13 punktu 4 rozdil 1 Zakonu Ukrainy «Pro vnesennia zmin ta vyznannia takymy, shcho vtratyly chynnist, deiakyykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy» vid 28 hrudnia 2014 roku № 76-VIII vid 07 kvitnia 2021 roku №1-r(II)2021 [Elektronnyi resurs] – Rezhy m dostupu: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/docs/1_p2_2021.pdf.*
18. *Rishennia KSU u spravi za konstytutsiinoiu skarhoiu Mosiurchaka Vasylia Ivanovycha shchodo vidpovidnosti Konstytutsii Ukrainy (konstytutsiinosti) pidpunktu 1 punktu 2 rozdil 1 KhI "Prykintsevi ta perekhidni polozhennia" Zakonu Ukrainy "Pro derzhavnu sluzhbu" vid 10 hrudnia 2015 roku № 889-VIII (shchodo harantii sotsialnoho zakhystu derzhavnykh sluzhbovtiv) vid 23 hrudnia 2022 roku № 3-r/2022 [Elektronnyi resurs] – Rezhy m dostupu https://ccu.gov.ua/sites/default/files/docs/3-r2022_0.pdf.*
19. *Pukhtetska A.A. Formuvannia vymoh pryntsypu verkhovenstva prava zakhidnoiu pravovoiu tradytsiieiu. Visnyk vyshchoi rady yustyttsii, 2010. №3. S. 64–72.*

Abstract. *The article conducts an analysis of the essence of the rule of law to fulfill the crucial functions of a legal and social state through the lens of judicial practice as a guideline for the implementation of this principle in social security law. Emphasis is placed on the absence of a singular scholarly consensus on the definition of the concept of the "rule of law," and attention is drawn to the dual aspect of this term as an approach directed by the Basic Law, which enshrines the principle of the rule of law through the highest legal force of the Constitution of Ukraine. The presence of mandatory elements of the rule of law is noted, and examples of their interpretation in judicial practice are provided. The article also explores the indicators of case filing and consideration in the administrative courts of Ukraine in the field of social security during 2019-2022, noting their increase during the studied period. It is elucidated that the doctrine of the dominance of the rule of law in national legislation regulating social security, considering the*

analysis of decisions of the European Court of Human Rights (ECHR), plays a significant role in the process of Eurointegration. Emphasis is placed on the necessity of ensuring fair protection of violated rights through recourse to the courts.

Keywords: *social state, rule of law, elements of the rule of law, ECHR, legal state, human rights, judicial practice, social security.*

Авторська довідка:

Петросян Крістіна Єрвандівна – здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальності 081 «Право» кафедри правознавства Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, +38-095-302-60-19, [kristdamaria@gmail.com/](mailto:kristdamaria@gmail.com)

<https://orcid.org/0000-0003-4624-1750>

*Стаття надішла до редакції 25 жовтня 2023р.
Науковий керівник: к.ю.н., професор Котова Л.В.*